

ФОРМУВАННЯ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ТА ВИТРАТАМИ МИСЛИВСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2024.1.08>

Постановка проблеми. Стаття присвячена дослідженню проблем управління витратами та доходами мисливських господарств. Актуальність теми дослідження обумовлена складним фінансовим становищем підприємств галузі. *Мета дослідження* полягає у обґрунтуванні основних засад формування доходів і витрат мисливських господарств. *Об'єктом дослідження* є комплекс факторів, які впливають на показники доходності та витрати підприємств. *Методи, використані в дослідженні:* аналізу та синтезу, групування, спостереження та порівняння, емпіричний та гіпотетико-дедуктивний. *Гіпотеза:* комплексний підхід до формування засад удосконалення управління доходами та витратами мисливських підприємств дозволить забезпечити ефективну діяльність та сталий розвиток. *Виклад основного матеріалу.* Забезпечення балансу між полюванням та збереженням природних ресурсів є ключовим завданням для подальшого розвитку мисливства, тому питання формування витрат і доходів мисливських підприємств, що є основою будь-якої господарської діяльності, і витрат, що є забезпечувальним аспектом тієї ж діяльності, складає нагальне завдання для практиків та науковців. Запропонований комплексний підхід до формування засад управління доходами та витратами, що складається з бюджетування, систематичного аналізу витрат, контролю запасів, моніторингу показників діяльності, диверсифікації доходів, маркетингу, має створити основу для ефективного управління доходами та витратами мисливських підприємств. *Оригінальність та практична значущість дослідження.* Представлений підхід становить перспективну стратегію управління. Вона має створити умови фінансової та екологічної стабільності, балансу витрат та доходів мисливських господарств. *Висновки та перспективи подальших досліджень.* Забезпечення балансу між полюванням та збереженням природних ресурсів є ключовим завданням для подальшого розвитку мисливства, тому питання формування витрат і доходів є основою їх діяльності. Перспективними для подальших розробок є питання забезпечення ефективного управління витратами і доходами мисливських господарств, як об'єктів туристичного бізнесу.

Ключові слова:

екологія, витрати, доходи, мисливські господарства, управління.

FORMATION OF THE PRINCIPLES OF MANAGEMENT OF INCOME AND COSTS OF HUNTING FARMS

Formulation of the problem. The article is devoted to the study of the problems of management of expenses and incomes of hunting farms. The topicality of the research topic is due to the difficult financial situation of enterprises in the industry. *The aim of the research* is to establish the basic principles of the formation of income and expenses of hunting farms. *The object of the research* is a set of factors that affect the efficiency indicators and costs of enterprises. *Methods used in the research:* analysis and synthesis, grouping, observation and comparison, empirical and hypothetical-deductive. *Hypothesis:* a complex approach to the formation of the principles of improving the management of income and expenses of hunting enterprises will allow to ensure effective activity and sustainable development. *Presenting main*

¹ **Нехай Вікторія Василівна**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри менеджменту та публічного адміністрування, Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна.

Nekhai Viktoriia, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Management and Public Administration Department, Dmytro Motorny Tavriya State Agrotechnological University, Zaporozhye, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1184-6776>

e-mail: viktoria24023@ukr.net

² **Завадських Ганна Миколаївна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки і бізнесу, Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна.

Zavadskykh Hanna, Ph.D. of Economic Sciences, Assistant Professor, Assistant Professor of the Economics and Business Department, Dmytro Motorny Tavriya State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3240-3870>

e-mail: hanna.zavadskykh@tsatu.edu.ua

material. Ensuring a balance between hunting and conservation of natural resources is a key task for the further development of hunting. formation of expenses and income of hunting enterprises is the basis of any economic activity. expenditure is a supporting aspect of activity and is an important task for practitioners and scientists. The proposed comprehensive approach to the formation of the principles of income and expense management consists of budgeting, systematic analysis of expenses, inventory control, monitoring of activity indicators, income diversification, and marketing. It should create a basis for effective management of income and expenses of hunting enterprises. *Originality and practical significance of the research.* The presented approach is a promising management strategy. It should create conditions for financial and ecological stability, balance of costs and income of hunting farms. *Conclusions and prospects significance of the research.* Ensuring a balance between hunting and conservation of natural resources is a key task for the further development of hunting, therefore the issue of cost and income formation is the basis of their activity. Prospective for further development are the issues of ensuring effective management of costs and revenues of hunting farms as objects of tourist business.

Key words:

ecology, costs, income, hunting farms, management.

Постановка проблеми. Мисливська справа та діяльність мисливських господарств в Україні не можна назвати достатньо дослідженими. Останнім часом, ще у довоєнні часи, про проблеми галузі було відомо лише тим, хто системно займався дослідженнями або тим, хто мав відношення до організації та діяльності таких підприємств безпосередньо. Досвід та проблеми діяльності мисливських господарств, засади формування доходів і витрат досліджені не достатньо ґрунтовно й вимагають глибокого аналізу та послідовних розробок перспективних напрямків розвитку, що вказує на актуальність теми дослідження. Стаття присвячена розв'язанню актуальної наукової проблеми удосконалення теоретико-методологічних засад управління підприємствами галузей економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок в розвиток теорії менеджменту зробили такі автори: О.М. Гіряк, П.П. Лазановський, П.Г. Клименко, питанням розвитку екологічного менеджменту - Т.І. Яворська, О.М. Марченко, С.А. Супруненко, В.В. Нехай та інші науковці. У роботах таких авторів як С.В. Катиш, О.М. Марченко, С.А. Супруненко, О.О. Соболевська, В.В. Нехай розглядаються питання визначення пріоритетних напрямків екологічного менеджменту і мисливства. Але залишаються недостатньо дослідженими питання формування доходів і витрат мисливських господарств.

На думку практика й дослідника проблем мисливства в Україні директор ТОВ «Науково-виробничого підприємства «Укрмисливрибпроект», члена науково-технічної ради Всеукраїнської асоціації мисливців та користувачів мисливських угідь Сергія Катиша «Фінансової підтримки з боку

держави мисливські господарства не отримують... Рівень сплати членських внесків в громадських мисливських господарствах значно зменшився. А витрати на ведення господарства: охорону угідь, підгодівлю диких тварин, заробітну плату працівників, оплату інших, в тому числі комунальних послуг, залишилися на попередньому рівні або навіть зросли. В деяких регіонах України (Волинь, Сумщина та ін.) закінчився термін надання мисливських угідь в користування, плюс триває реформування лісової галузі. І мисливські господарства, для свого подальшого функціонування, повинні вирішити питання щодо надання мисливських угідь в користування (погодження із землевласниками, землекористувачами, державними органами). А потім забезпечити мисливське упорядкування цих угідь. Це все потребує часу, сил та фінансових ресурсів. На сьогодні мисливське господарство України, і не лише воно, а й суміжні галузі субгалузі мисливства (мисливствознавча наука, мисливські магазини, майстерні шиття та спорядження, тощо) поставлені на межу виживання. Крім цього, недосконалість нормативно-правової бази, іноді її суперечливість та не відповідність сьогодишнім реаліям, на жаль не сприяє розвитку галузі» [1]. Таким чином автором вказано на ключові проблеми, виклики та напрямки розвитку галузі, формування доходів підприємств.

Метою статті є обґрунтування основних засад формування доходів і витрат мисливських господарств, що забезпечується виконанням таких завдань, як дослідження співвідношення витрат та доходів у діяльності підприємств галузі, аналіз складових понять «доходи та витрати» та визначення напрямків удосконалення управління формуванням доходів та витрат.

Методологія дослідження сформована використанням таких загальнонаукових методів:

- аналізу та синтезу – при дослідженні формування доходів і витрат підприємств галузі;
- спостереження та порівняння – у процесі цілеспрямованого вивчення основ господарської діяльності мисливських підприємств;
- емпіричний метод – при представленні досвіду формування доходів і витрат суб'єктів господарювання;
- гіпотетико-дедуктивний метод – при означенні ймовірностей щодо висновків та рекомендацій тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мисливство в Україні є складною та різноманітною галуззю, яка відіграє важливу роль у збереженні природи, розвитку туризму, культурного спадку. Забезпечення балансу між полюванням та збереженням природних ресурсів є ключовим завданням для подальшого розвитку мисливства, тому питання формування витрат і доходів мисливських підприємств, що є основою будь-якої господарської діяльності, і витрат, що є забезпечувальним аспектом тієї ж діяльності, складає нагальне завдання для практиків та науковців.

Означимо зміст основних категорій нашого дослідження – доходи та витрати.

Доходи мисливського господарства можуть включати таке: оплата за дозвіл на полювання; продаж убитої дичини; туристичні послуги для мисливців; продаж продуктів мисливського господарства (м'ясо, шкури, роги тощо).

Витрати мисливського господарства складають [2,3]: витрати обладнання для полювання (зброя, патрони, оптика тощо.); витрати на управління та обслуговування території; зарплати працівникам; витрати на рекламу та маркетинг; витрати на навчання та розвиток персоналу.

Зазначені доходи та витрати можуть враховуватися при дослідженні фінансового стану мисливського господарства та прийнятті рішень щодо управління ним. Управління витратами й доходами складає основу управління фінансовим станом підприємства.

Ось один з видів джерел доходів мисливських господарств: за законами України перната дичина та хутрові звірі, а також субпродукти копитних тварин, добутих ми-

сливцем під час полювання, без порушень законодавства, є власністю мисливця, а от шкури, м'ясо, роги та ікла копитних тварин, добутих у процесі полювання, а також відловлені живі тварини здаються користувачеві мисливських угідь. Учасники полювання мають переважне право на придбання цієї продукції. Ще одне джерело – плата за послугу полювання [4, 5].

Маємо розглядати перспективу забезпечення балансу витрат та доходів в ракурсі прийняття управлінських рішень, основою яких є додержання концепції менеджменту [6] та основ підтримки екологічної безпеки господарської діяльності [7, 8]. Додержання концепції менеджменту означає, що він являє собою управління в умовах ринкової економіки та має втілювати таке:

- прийняття рішень, спрямованих на підвищення ефективності виробництва;
- моніторинг ринкових процесів та формування масиву релевантної інформації на основі використання методів маркетингу;
- організацію виробництва тих видів продукції, які мають попит і можуть принести підприємству прибуток;
- зміна функцій планування – від поточного до перспективного;
- гнучкість у встановленні цілей та програм залежно від стану ринку;
- підтримка інноваційної діяльності у кожному сегменті роботи;
- підтримка прогресивних змін та управління ризиком;
- забезпечення відповідальності за кінцеві результати діяльності підприємства [9,10].

Визначимо функціональні ланки, які мають сприяти у перспективі забезпеченню ефективності господарської діяльності (таблиця 1).

Дотримання комплексності вказаних заходів і методів можна вважати за загальну стратегію управління. Вона створить умови фінансової стабільності, балансу витрат та доходів мисливських господарств. Формування засад такого управління має оптимізувати витрати й підвищити ефективність конкретного підприємства, тому потребує індивідуального підходу. Увага до фінансових процесів забезпечує сталий розвиток та успішну діяльність підприємства.

Таблиця 1 – Формування засад управління доходами та витратами мисливських господарств

Методи, заходи, функції для ефективного управління доходами та витратами	Очікувані результати
Бюджетування: розробка детального бюджету на кожен мисливський сезон, включаючи витрати на обладнання, транспорт, управління територією, охорону та інші операційні витрати	Складання детального бюджету допоможе визначити всі витрати, необхідні для мисливського господарства, і контролювати їх виконання
Аналіз витрат: регулярне відстеження та аналіз усіх витрат мисливського господарства; зниження витрат на обслуговування обладнання або закупівлю матеріалів за кращими цінами	Виявлення можливих витрат, які можна оптимізувати чи скоротити без шкоди якості послуг.
Ефективне використання мисливських ресурсів	Рациональне використання наявних ресурсів, як-от техніка, персонал, устаткування очікувано збільшить продуктивність і знизить витрати
Контроль запасів	Управління запасами відіграє ключову роль у контролі витрат. Не слід допускати й надлишкових запасів мисливського знаряддя, інших засобів, оскільки це призводить до зайвих витрат
Аналіз ефективності. Регулярно аналізувати звіти для виявлення проблемних областей та вжиття своєчасних заходів щодо їх усунення	Фіксація рівня рентабельності мисливського господарства, аналіз доцільності витрат за кожним видом діяльності дозволить визначити, які процеси дають найбільший прибуток і на чому варто зосередити увагу
Використання спеціалізованого програмного забезпечення	Спеціальні програми для обліку та аналізу витрат допоможуть ефективно управляти витратами мисливського господарства
Планування закупівель	Рациональне планування та закупівля матеріалів, обладнання та послуг, щоб уникнути надлишкових запасів та зайвих витрат
Моніторинг діяльності	Постійний моніторинг та контроль витрат, щоб оперативно реагувати на зміни економічних обставин та запобігати нецільовим витратам
Інвестиції у підвищення ефективності: навчання персоналу. Наявний персонал має бути навчений та мотивований для ефективного управління витратами та доходами	Впровадження нових технологій, навчання персоналу мисливських господарств, поліпшення процесів та методів роботи очікувано збільшить продуктивність та знизить витрати у довгостроковій перспективі
Маркетинг	Просування мисливського господарства через різні канали комунікації допомагає залучити більше клієнтів та збільшити доходи
Диверсифікація доходів	Різноманітність джерел доходів допомагає знизити ризики та залежність від одного джерела доходу. Наприклад, крім оплати за полювання, можна запропонувати послуги з оренди землі, організацію екскурсій або проведення заходів

Джерело: розроблено авторами

Висновки та перспективи подальших досліджень. Досвід та проблеми діяльності мисливських господарств, засади формування доходів і витрат досліджені не достатньо досконало й вимагають глибокого аналізу та послідовних розробок перспективних напрямків розвитку управління цими процесами.

Забезпечення балансу між полюванням та збереженням природних ресурсів є ключовим завданням для подальшого розвитку мисливства, тому питання формування витрат і доходів мисливських підприємств, що є основою будь-якої

господарської діяльності, і витрат, що є забезпечувальним аспектом тієї ж діяльності, складає нагальне завдання для практиків та науковців.

Визначено зміст основних категорій дослідження – «доходи» та «витрати». Управління витратами й доходами складає основу управління фінансовим станом підприємства. Такі методи, як бюджетування, систематичний аналіз витрат, контроль запасів; заходи (моніторинг показників діяльності, диверсифікація доходів), функції (планування закупівель та витрат, маркетинг), об'єднані у комплекс, мають створити

основу для ефективного управління доходами та витратами мисливських підприємств.

Дотримання комплексності вказаних заходів і методів та виконання функцій можна вважати за загальну стратегію управління. Вона створить умови фінансової та екологічної стабільності, балансу витрат та доходів мисливських господарств.

Перспективними для подальших розробок є питання забезпечення ефективного управління мисливськими господарствами, як складовою туристичного бізнесу.

Література

1. Катиш С. Мисливство в Україні: ключові виклики та перспективи розвитку. URL: <http://surl.li/sbdtta/>
2. Правове регулювання полювання та мисливського господарства. URL: <http://surl.li/sbdttd>
3. Мисливство в Україні: інформація про правила, необхідні дозволи, сезони полювання тощо. URL: <http://surl.li/sbdsj>
4. Закон України «Про мисливське господарство та полювання». *Відомості Верховної Ради*. 2000. № 18. С. 132.
5. Sobolevska O. Income formation of hunting farms of Zaporizhia region. 2021. URL: <http://surl.li/sbdrz>
6. Гірняк О. М., Лазановський П. П. *Менеджмент: теоретичні основи і практикум*. Київ: Магнолія, 2003. 336 с.
7. Нехай В. В. Функціональне значення маркетингу у системі менеджменту підприємства. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. Мелітополь. 2023. Том 2. №48. С. 15-24.
8. Nekhai V., Nesterenko S., Marchenko O., Suprunenko S., Khrystova T. Restorative and productive methods of environmental management in the implementation of environmental policy. *Cuestiones Políticas*. Serbiluz Editorial Fund, University of Zulia. Maracaibo, Venezuela. 2021. №39 (71). P. 871-883.
9. Nekhai V., Nesterenko S., Suprunenko S., Nesterenko O., Nikitina T. Ecological management in implementation of environmental goals of the region. *International Conference on Sustainable Transport System and Maritime Logistics (June 24,*

2021). Publisher: Batumi Navigation Teaching University, 2021. С. 74-78.

10. Nekhai V., Kolokolchikova I., Rozumenko S., Nikitina T.. Anti-crisis Management of Socio-economic Systems Development in the Global Competitive Environment. *Review of Economics and Finance*. 2022. №20. 363-377.

References

1. Katysh, S. (2024). *Hunting in Ukraine: key challenges and prospects for development*. Retrieved from: <http://surl.li/sbdtta>.
2. Legal regulation of hunting and hunting (2024). Retrieved from: <http://surl.li/sbdttd>
3. Hunting in Ukraine: information about rules, necessary permits, hunting seasons (2024). Retrieved from: <http://surl.li/sbdsj>
4. Law of Ukraine On Hunting and Hunting. Verkhovna Rada information. (2000), 18, 132.
5. Sobolevska, O. (2021). *Income formation of hunting farms of Zaporizhia region*. Retrieved from: <http://surl.li/sbdrz>
6. Hirnyak, O.M., Lazanovskyi, P.P (2003). *Management: theoretical foundations and practicum*. Kyiv: Magnolia plus.
7. Nekhai, V. (2023). *The functional significance of marketing in the enterprise management system*. Collection of scientific works of the Dmytro Motorny Tavri State Agro-Technological University. Melitopol, 2 (48), 15-24.
8. Nekhai, V., Nesterenko S., Marchenko O., Suprunenko S. and Khrystova, T. (2021). Restorative and productive methods of environmental management in the implementation of environmental policy. *Cuestiones Políticas*. Serbiluz Editorial Fund, University of Zulia. Maracaibo, Venezuela, 39 (71), 871-883.
9. Nekhai, V., Nesterenko, S., Suprunenko, S., Nesterenko, O. and Nikitina, T. (2021). Ecological management in implementation of environmental goals of the region. *International Conference on Sustainable Transport System and Maritime Logistics (June 24, 2021)*. Publisher: Batumi Navigation Teaching University, 74-78.
10. Nekhai, V., Kolokolchikova, I., Rozumenko, S. and Nikitina, T. (2022). Anti-crisis Management of Socio-economic Systems Development in the Global Competitive Environment. *Review of Economics and Finance*, 20, 363-377.

Стаття надійшла
до редакції : 25.02.2024 р.

Стаття прийнята
до друку: 29.03.2024 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Нехай В. В., Завадських Г. М. Формування засад управління доходами та витратами мисливських господарств. *Часопис економічних реформ*. 2024. № 1(53). С. 67–71.

